

NICEJSKI KONCIL (325)

ANTOLOGIJA VIROV

UREDIL IN SPREMNO ŠTUDIJO NAPISAL: JAN DOMINIK BOGATAJ OFM
PREVEDLI: BENJAMIN BEVC SJ, JAN DOMINIK BOGATAJ OFM, ALENKA CEDILNIK

XXX CERKVENI OČETJE

Nicejski koncil
Veroizpoved in anatematizmi

(FNS 32 | CPG 8512 / 2120.5 | Urk. 24 | Dok. 26)[1]

Nicejska veroizpoved, ki je bila sprejeta na koncilu leta 325, nedvomno velja za njegov ključni dokument, hkrati pa tudi za najpomembnejši veroizpovedni obrazec zgodnjega krščanstva. Glede na njen izjemen vpliv lahko obžalujemo dejstvo, da imamo na voljo tako malo podatkov o okoliščinah njenega nastanka.

Nekateri zgodovinarji so predvsem v preteklosti domnevali, da naj bi, po predlogu Evzebija Cezarejskega, nastala na podlagi veroizpovedi, ki je bila v veljavi v palestinski Cezareji, vendar danes prevladuje prepričanje, da temu ni bilo tako. V tistem času namreč še ni bilo enotnega veroizpovednega obrazca, na katerega bi se lahko koncil oprl – obstajale so samo posamične veroizpovedi krajevnih Cerkva.[2]

Koncilski očetje so svoj osnutek utemeljili na dogmatičnem soglasju glede Svete Trojice, na katerega so se prednicejski očetje, na primer Irenej Lyonski ali Tertulijan, v polemikah pogosto sklicevali, dopolnili pa so ga z nekaterimi protiarijanskimi precizacijami. Pod cesarskim pritiskom je bilo nato z namenom enotnosti določeno, da jo morajo podpisati zbrani škofje.

[1] Urk. 24 (Opitz: AW 3.1.1, 51–52); Atanazij Aleksandrijski, *O odlokih nicejskega koncila* 33.8 (Opitz: AW 2, 30); prav tam 37.2 (Opitz: AW 2, 36–37); *Pismo cesarju Jovijanu* 3 (Brennecke: AW 2, 355); Epifanij Salaminski, *Panarion* 72.12.3–4 (Holl: GCS 37, 266); Sokrat, *Cerkvena zgodovina* 1.8.29–30 (Hansen: GCS. NF 1, 22); prav tam 1.8.44–45 (Hansen: GCS.NF 1, 25); Teodoret, *Cerkvena zgodovina* 1.12.8 (Parmentier: GCS.NF 5, 50–51); anonimni avtor iz Kizika, *Cerkvena zgodovina* 2.27.2–6 (Hansen: GCS.NF 9, 84); prav tam 2.35.8 (Hansen: GCS. F 9, 103).

Besedilo veroizpovedi je strukturirano podobno kot drugi veroizpovedni obrazci, ki vero v troedinega Boga izražajo postopoma: Očeta kot Stvarnika, Sina kot rojenega, ne narejenega, in Svetega Duha. Poleg dogmatičnega dela vsebuje dokument tudi kratek anatemski oddelek z izobčenji, ki jasno zavrača določene arijanske izjave. V veroizpovedi se izriše osrednja dogmatična opredelitev odnosa med Očetom in Sinom: formulacija »ene bitnosti z Očetom« je postala zibelka nicejske pravovernosti, čeprav je dvoumnost izraza *homooúsios* že v letih po koncilu sprožila številne vroče debate. Zmaga neonicejske smeri na konstantinopelskem koncilu leta 381, s katerim je najverjetneje povezana »nicejsko-konstantinopelska veroizpoved«, kot jo poznamo danes, je pomenila, da je nicejska veroizpoved »preživela« ob tej novi »(nicejsko)-konstantinopelski«, in sicer zahvaljujoč četrtemu ekumenskemu koncilu v Kalcedonu leta 451, ki je sprejel obe veroizpovedi ter ju vključil v svojo opredelitev vere (*definitio fidei*).[3]

Besedilo veroizpovedi je ohranjeno v več zgodovinskih virih, izmed katerih je najstarejši *Pismo cezarejski Cerkvi* Evzebija Cezarejskega.[4]

Uvod in prevod: Jan Dominik Bogataj

[2] O zgodovini veroizpovedi v zgodnji Cerkvi prim. Kelly, *Early Christian Creeds*; Kinzig, *A History of Early Christian Creeds*.

[3] Prim. Smith, *The Idea of Nicaea in the Early Church Councils, AD 431–451*; Kinzig, *Das Glaubensbekenntnis von Konstantinopel (381): Herkunft, Geltung und Rezeption*.

[4] Več o tem v uvodu v kritično izdajo besedila: Dossetti, *Il simbolo di Nicea e di Costantinopoli*, 29–167 (kritična izdaja: 226–241).

1. Πιστεύομεν εἰς ἕνα θεόν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητήν·

2. Καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι᾽ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ, τὸν δι᾽ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς·

3. Καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα.

4. Τοὺς δὲ λέγοντας «ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν» ἢ «πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν» καὶ ὅτι «ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο», ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας, φάσκοντας εἶναι ⟦ἢ κτιστὸν ἢ⟧ τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία.

[5] Poslovenjena različica starocerkvenoslovanskega prevoda za grški izraz *pantokrátor*, ki dobesedno pomeni »vsevladar«, bi bila »vsedržitelj«. Ta izraz poudarja kozmično razsežnost Božje presežnosti, ki ne le, da vsemu vlada, ampak vse »drži v bivanju«.

[6] Pojasnilo, da je Sin rojen »iz Očetove bitnosti« (*ek tês ousías toû patrós*), je prvi vstavek nicejskega koncila v izvornejšo krstno veroizpoved z namenom nasprotovanja arijanskemu nauku. Že Origen je nasprotoval misli, da bi Sin izšel iz Očetove bitnosti (*ousía*), saj je v tem videl nevarnost materialne predstave Božje bitnosti, ki bi se s Sinovim rojstvom razdelila na dva dela (*Komentar Janezovega evangelija* 20.18), enako pa je skrbelo tudi Arija. Toda izraz lahko sam po sebi pomeni tudi zgolj duhovno izhajanje iz drugega, kar je trideset let pozneje zagovarjal Atanazij.

[7] Arij v resnici ni zanikal, da bi Sin bil Bog, marveč je celo zatrdil, da je »Bog v polnosti« (*pléres theós*) (*Pismo Evzebiju Nikomedijskemu* 5), vendar manjši od Očeta, ki je edini »pravi Bog«. Na neki način so tovrstno razmišljanje delili vsi teologi do nicejskega koncila.

[8] Opredelitev izključi Arijevo dvoumnost glede pojma »rojen«, ki torej ne more pomeniti, da je Sin edino bitje, ki ga Bog ustvari neposredno.

[9] Izraz »istobitnosten z Očetom« (*homooúsion tôi patrí*) je ključna opredelitev nicejske veroizpovedi, ki jo je koncil uvedel, da bi nedvoumno izrazil, kako je Sin resnično Bog, enak Očetu, in ne ustvarjeno bitje. Termin, ki prej ni bil pogosto uporabljen v krščanski teologiji in je imel celo sporno zgodovino, so škofje v Niceji sprejeli kot najmočnejše sredstvo za izključitev arijanske teze, da je Sin zgolj najvišje ustvarjeno bitje. S tem so poudarili, da Sin obstaja

1. Verujemo v enega Boga Očeta vsemogočnega,[5]
stvarnika vsega vidnega in nevidnega.

2. In v enega Gospoda Jezusa Kristusa, Božjega Sina,
ki je kot edinorojeni rojen iz Očeta, to je iz Očetove bitnosti,[6]
Bog od Boga,
luč od luči,
pravi Bog od pravega Boga,[7]
rojen, ne narejen,[8]
istobitnosten z Očetom,[9]
prek njega je nastalo vse, kar je v nebesih in na zemlji;
ki se je zaradi nas ljudi in zaradi našega odrešenja spustil, umêsil in učlovečil,
trpel in tretji dan vstal,
se vzdignil v nebesa
in bo prišel sodit žive in mrtve.

3. In v Svetega Duha.[10]

4. Tiste pa, ki pravijo: »Bilo je nekoč, ko ga ni bilo«; ali: »Preden je bil rojen, ga ni bilo«; ali: »Nastal je iz ničesar«; ali da je Božji Sin iz neke druge hipostaze oziroma bitnosti;[11] ali da je <ustvarjen>,[12] spremenljiv in predrugačljiv – te katoliška in apostolska Cerkev izobčuje.

od vekomaj, da deli isto Božjo bitnost (*ousía*) z Očetom in da sta Oče in Sin neločljivo enotna v božanstvu.

10 Koncil zgolj izpove vero v Svetega Duha, ker dotlej ni bil predmet teoloških razprav, ampak je bil povezan samo z izpovedjo vere v Sveto Trojico in v povezavi s konkretnim krščanskim življenjem. Prim. Aleksander Aleksandrijski, *Pismo Aleksandru Bizantskemu* 11; 21; 31; 53; Arij, *Talija*; Nicejski koncil, *Pismo Cerkvam v Egiptu, Libiji in Pentapolisu* 13; Konstantin, *Pismo aleksandrijski Cerkvi* 8; Evzebij Cezarejski, *Pismo cezarejski Cerkvi* 4–5; 8. Neposredna pnevmatološka razprava se je pojavila šele po letu 360, njen sad pa je bila razširitev veroizpovednega obrazca na konstantinopelskem koncilu leta 381: »In v Svetega Duha, Gospoda, ki oživlja, ki izhaja iz Očeta in Sina, ki ga z Očetom in Sinom molimo in slavimo; ki je govoril po prerokih.«

11 Enačenje pojmov hipostaza (*hypóstasis*) in bitnost (*ousía*) je povzročilo nemalo zmede in je predstavljalo oviro, da bi nicejsko veroizpoved različne teološke struje lažje sprejele.

12 Izraz »ustvarjen« (*ktistón*) je ohranjen samo v delu besedilne tradicije, povezane z Atanazijem. Prim. Skarsaune, »A Neglected Detail in the Creed of Nicaea (325)«, 34–54.